

Ορεινοί βοσκότοποι Νομού Ευρυτανίας

Α. Παντέρα¹, Γ. Καραγεώργος², Π. Λούκας³ και Ι. Φάκας⁴

¹ Τ.Ε.Ι. Λαμίας, Τμήμα Δασοπονίας, 361 00 Καρπενήσι

² Διεύθυνση Δασών Ν. Ευρυτανίας, 361 00 Καρπενήσι

³ Διεύθυνση Γεωργίας Ν. Ευρυτανίας, 361 00 Καρπενήσι

⁴ Δασαρχείο Καρπενησίου, 361 00 Καρπενήσι

Περίληψη

Ο νομός Ευρυτανίας είναι κατ' εξοχήν ορεινός καθώς ένα ποσοστό 54% της συνολικής του έκτασης έχει υψόμετρο μεγαλύτερο από 1000 μ. Η συνολική έκταση του νομού ανέρχεται σε 1.869.400 στρέμματα από τα οποία 90.600 στρέμματα είναι γεωργική γη, 825.000 στρέμματα είναι δάση και μερικώς δασοσκεπείς εκτάσεις και 760.000 στρέμματα είναι βοσκότοποι. Γενικά, ο νομός Ευρυτανίας μπορεί να χαρακτηριστεί ως ένας από τους αιγοπροβατοτροφικούς νομούς της χώρας, κυρίως λόγω του ανάγλυφου της περιοχής και της ύπαρξης άφθονων βοσκοτόπων κατάλληλων για τον κλάδο αυτό της ζωικής παραγωγής. Η αιγοπροβατοτροφία παρουσιάζει ιδιαίτερο οικονομικό ενδιαφέρον, ενώ σε πολλές εκμεταλλεύσεις συμπληρώνει το χαμηλό γεωργικό εισόδημα.

Λέξεις κλειδιά: Ευρυτανία, βοσκότοποι, προβλήματα, παρούσα κατάσταση.

Εισαγωγή

Η Ευρυτανία, με πρωτεύουσα το Καρπενήσι, βρίσκεται στο κέντρο της Στερεάς Ελλάδας και έχει πλούσια ιστορική και πολιτιστική παράδοση. Χάρη στο μοναδικό φυσικό της τοπίο έχει καταστεί τα τελευταία χρόνια ως ένα από τα πιο δημοφιλή τουριστικά ορεινά θέρετρα της Ελλάδας.

Η ανθρώπινη δραστηριότητα στο νομό είναι έντονη από τα μυθικά ακόμη χρόνια. Το όνομα της Ευρυτανίας προέρχεται από τον μυθικό ήρωα Εύρυτο. Σύμφωνα με τον Όμηρο, οι πρώτοι γνωστοί κάτοικοι της περιοχής ήταν οι Δόλοπες οι οποίοι έλαβαν μέρος στην Τρωική Εκστρατεία. Μέσα από την ιστορία αναφέρεται η σημαντική συμβολή των Ευρυτάνων στην αντιμετώπιση επιδρομής των Γαλάτων. Σύμφωνα με το Θουκυδίδη, οι Ευρυτάνες είναι Δωρικό φύλο, ενώ αργότερα η τύχη τους συνδέεται με τους Αιτωλούς. Στην περιοχή υπάρχουν λείψανα Βυζαντινών μνημείων που μαρτυρούν την έντονη ανάπτυξη κατά τη Βυζαντινή Περίοδο. Κατά την Τουρκοκρατία, το δυσπρόσιτο έδαφος της Ευρυτανίας αποτέλεσε κέντρο αντίστασης κατά των Τούρκων και ορμητήριο της κλεφτουριάς. Τέλος, είναι ευρέως γνωστός ο ρόλος της Ευρυτανίας στην Εθνική Αντίσταση κατά της Γερμανικής Κατοχής (Σκιαδάς 1994).

Ο σημερινός νομός συστάθηκε το 1943 και έχει έκταση 1.868.900 στρέμματα, από τις οποίες οι καλλιεργούμενες εκτάσεις είναι μόνο τα 101.500 στρέμματα. Ο νομός μπορεί να χαρακτηριστεί ως δασικός καθώς τα δάση καλύπτουν σχεδόν τη μισή του έκταση με 831.200 στρέμματα ενώ το μεγαλύτερο μέρος της υπόλοιπης έκτασης είναι βοσκότοποι με 758.900 στρέμματα, το υπόλοιπο της έκτασης του νομού καλύπτεται από νερό (87.600 στρέμματα), οικισμούς (41.900 στρέμματα.) και άλλες εκτάσεις οι οποίες καταλαμβάνουν έκταση 47.900 στρέμματα. (Ε.Σ.Υ.Ε. 1995α)

Σχετικά με την κατάσταση των βοσκοτόπων και γενικά για την κτηνοτροφία του νομού, έχουν γίνει στο παρελθόν δύο ιδιαίτερα αξιολογες μελέτες. Η πρώτη μελέτη αφορούσε τη λιβαδοκτηνοτροφική ανάπτυξη της περιοχής Αγράφων Ευρυτανίας (Παπαναστάσης και Γιαννακόπουλος 1989), ενώ η δεύτερη αφορούσε την κτηνοτροφική δραστηριότητα γενικά στο νομό Ευρυτανίας και έδινε έμφαση στην απασχόληση και σε οικονομικά αποτελέσματα (Τάσος 1992). Τα γενικότερα συμπεράσματα που προκύπτουν από τις μελέτες συμπεριλαμβάνοντας και αυτά που αναφέρουν οι Παπαναστάσης και Κοσμάς (1992) σε σχετική εργασία, είναι ότι έως το 1990 παρατηρείται μείωση του πληθυσμού, έλλειψη έργων υποδομής, υποεκμετάλλευση της γεωργικής γης, αβελτίωτο ζωικό κεφάλαιο μικρών αποδόσεων, ιδιοτυροκομούμενη φέτα και μια γενικότερη αδυναμία προγραμματισμού για βελτίωση, διατήρηση και συνεχή ενημέρωση των κτηνοτρόφων. Κρίθηκε σκόπιμο σε αυτή την εργασία να γίνει μια γενική περιγραφή των βοσκοτόπων και γενικά της κτηνοτροφίας στο νομό με ιδιαίτερη έμφαση τη δεκαετία 1990-2000.

Σημερινή κατάσταση βοσκότοπων

Καθεστώς χρήσης

Με τις ισχύουσες διατάξεις, το δικαίωμα χρήσης (νομή) των βοσκοτόπων ανήκει στους Δήμους. Αυτό στην πράξη σημαίνει ότι οι Δήμοι καθορίζουν την περιοχή στην οποία θα βόσκει τα ζώα του ο κάθε κτηνοτρόφος, τον αριθμό των ζώων και την εποχή βόσκησης. Όμως δε γίνεται κανένας έλεγχος. Όπως παρουσιάζεται αναλυτικά παρακάτω, ένα από τα χαρακτηριστικά των βοσκοτόπων της Ευρυτανίας είναι ο μεγάλος αριθμός μετακινούμενων κτηνοτρόφων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα το δύσκολο έλεγχο του συνολικού αριθμού ζώων που υπάρχει σε κάθε περιοχή και κατά πόσο αυτός είναι σύμφωνος με την αντίστοιχη βοσκοϊκανότητα. Γενικά, η έλλειψη μηχανισμών ελέγχου είναι ένα από τα προβλήματα που υπάρχουν.

Αν και υπάρχει μια υποτυπώδης διαίρεση των βοσκοτόπων σε λιβαδικές μονάδες, στην πράξη αυτές δεν τηρούνται. Όπως αναφέρεται αναλυτικά παρακάτω, δεν έχει γίνει καμία ουσιαστική αλλαγή στο είδος των ζώων, αλλά παρατηρήθηκαν έντονες αυξομειώσεις στους αριθμούς τους. Παρεμβάσεις στη βλάστηση, όπως σπορές και καθάρισμα, δεν έχουν γίνει.

Οι μόνες βελτιώσεις που έχουν γίνει αφορούν κυρίως τεχνικά έργα, τα οποία παρουσιάζονται αναλυτικά παρακάτω.

Στοιχεία πληθυσμού του νομού Ευρυτανίας

Η πληθώρα των τοπίων φυσικού κάλλους που διαθέτει η Ευρυτανία δε στάθηκαν ικανά να κρατήσουν τους κατοίκους της καθώς οι ευκαιρίες απασχόλησης ήταν και είναι περιορισμένες. Μεγάλο μέρος του πληθυσμού της έχει στο παρελθόν μεταναστεύσει στο εξωτερικό και κυρίως στις Η.Π.Α., αλλά και στα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας μας. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της προηγούμενης και τελευταίας απογραφής πληθυσμού (Ε.Σ.Υ.Ε. 1994 και Εφημερίς της Κυβερνήσεως 2002), την τελευταία δεκαετία παρατηρήθηκε αύξηση στον πληθυσμό της Ευρυτανίας της τάξης του 31,8 % (Πίνακας 1).

Πίνακας 1. Στοιχεία δομής και μεταβολής του πληθυσμού της Ευρυτανίας για τα έτη 1991 και 2001.

Δήμοι	1991	2001	Μεταβολή (%)	Άνω των 40 ετών (%) ¹	Κτηνοτρόφοι (%) ¹
Καρπενησίου	8185	9390	14,7	60,0	3,0
Αγράφων	1012	3691	264,7	55,0	70,0
Απεραντίων	2278	3213	41,0	43,0	36,0
Ασπροποτάμου	2203	2729	23,8	80,0	56,
Βίνιανης	1393	1438	3,2	20,0	50,0
Δομνίτσας	1536	2163	40,8	82,5	14,0
Κτημενίων	1024	1168	14,0	79,0	5,0
Ποταμιάς	1578	1933	22,5	50,0	10,0
Προυσού	1574	2253	43,1	83,0	15,0
Φουρνά	1383	1542	11,5	60,0	20,0
Φραγκίστας	2141	2533	18,3	52,0	46,6
Σύνολο Νομού	24307	32053	31,8	60,4	

¹Τα στοιχεία των στηλών είναι κατά προσέγγιση και κατ' εκτίμηση.

Τα αποτελέσματα της απογραφής του 2001 (Πίνακας 1) θα ήταν ιδιαίτερα ενθαρρυντικά εάν στα ποσοστά αυτά συμπεριλαμβανόταν όλοι οι μόνιμοι κάτοικοι. Δυστυχώς, πολλοί από τους κατοίκους διαμένουν εποχιακά στην Ευρυτανία, κατά κανόνα τη θερινή περίοδο και γενικά κατά τις περιόδους εορτών. Από τα στοιχεία των Διευθύνσεων της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Ευρυτανίας, προκύπτει ότι, κατά το σχολικό έτος 2001, εγγράφηκαν σε σχολεία του νομού 1159 και 1098 παιδιά αντίστοιχα. Εάν στο σύνολο των 2257 παιδιών προστεθεί κατά προσέγγιση ένας μέγιστος αριθμός 300 παιδιών προσχολικής ηλικίας, προκύπτει ότι στο σύνολο του νομού ένα ποσοστό της τάξης του 8% είναι ηλικίας 0-18 ετών. Το ποσοστό αυτό, αν και στην πραγματικότητα είναι αναλογικά μεγαλύτερο καθώς, στο σύνολο του νομού δεν είναι όλοι μόνιμοι κάτοικοι, παραμένει χαμηλό.

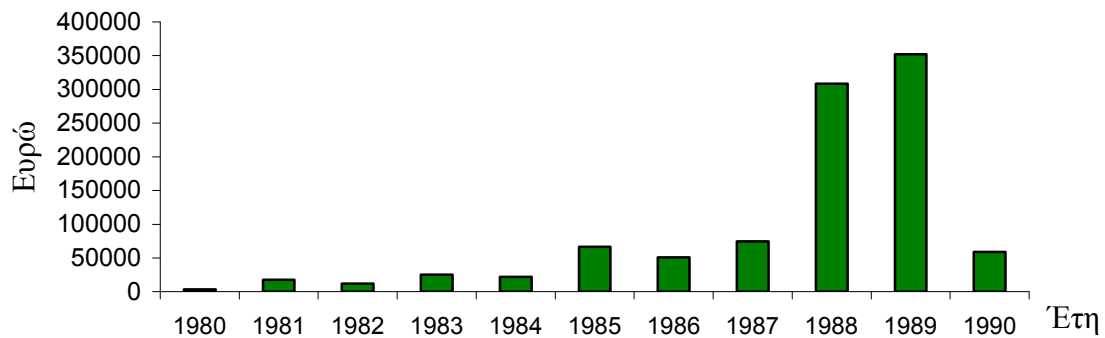
Αντίθετα, ένα πολύ μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού είναι ηλικίας άνω των 40 ετών, ενώ μεγάλο μέρος αυτών ασχολούνται με την κτηνοτροφία. Το ποσοστό των ασχολουμένων με την κτηνοτροφία είναι μεγαλύτερο στους απομακρυσμένους Δήμους, όπου υπάρχουν περιορισμένες ευκαιρίες απασχόλησης σε άλλους τομείς. Τα ποσοστά είναι χαμηλά στο Δήμο Καρπενησίου, όπου πολλοί κάτοικοι απασχολούνται στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα καθώς και με τον τουρισμό. Η αύξηση της τουριστικής κίνησης τα τελευταία χρόνια σε όλο το νομό έχει δημιουργήσει πολλές θέσεις εργασίας, καθώς όλο και περισσότεροι κάτοικοι και ιδιαίτερα νέοι απασχολούνται σε σχετικές δραστηριότητες. Η τουριστική κίνηση είναι όμως εποχιακή και κατά συνέπεια η κτηνοτροφία μπορεί να αποτελέσει την επιπλέον απασχόληση για το υπόλοιπο του διαθέσιμου χρόνου. Τα παραπάνω δείχνουν ότι θα πρέπει να δοθούν επιπλέον κίνητρα σε νέους όχι μόνο για να εργαστούν στην Ευρυτανία, αλλά και να μην την εγκαταλείψουν. Η κτηνοτροφία, με δεδομένη την αυξημένη ζήτηση σε βιολογικά προϊόντα από τα μεγάλα αστικά κέντρα, μπορεί να αποτελέσει ένα επιπλέον και, γιατί όχι, ένα ικανοποιητικό εισόδημα για τους νέους.

Έργα βοσκοτόπων

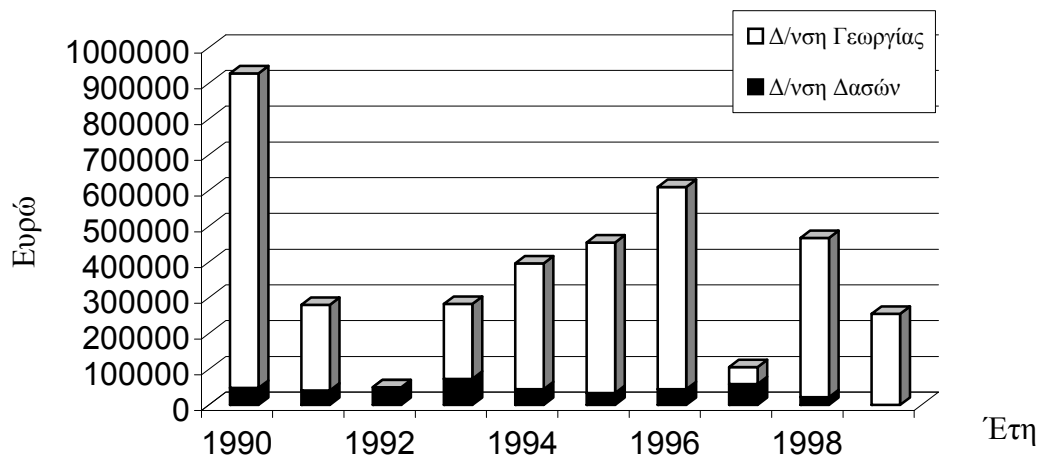
Όπως προκύπτει από την εικόνα 1, τη δεκαετία 1980-1990 υπήρξε μια ικανοποιητική χρηματοδότηση της δασικής υπηρεσίας για την κατασκευή έργων υποδομής βοσκοτόπων, η οποία μάλιστα έφτασε πάνω από 350.000 Ευρώ το έτος 1989.

Εάν υποθεθεί ότι η βούληση της πολιτείας εκφράζεται εν μέρει και με τις αντίστοιχες χρηματοδοτήσεις, τότε μάλλον το βάρος της διαχείρισης των βοσκοτόπων δόθηκε την επόμενη δεκαετία 1990-2000 στη Διεύθυνση Γεωργίας και Αλιείας. Η χρηματοδότηση της Δασικής Υπηρεσίας ελαχιστοποιήθηκε, ενώ, αντίθετα, υπήρξε μια ιδιαίτερα ικανοποιητική χρηματοδότηση της Διεύθυνσης Γεωργίας (Εικόνα 2).

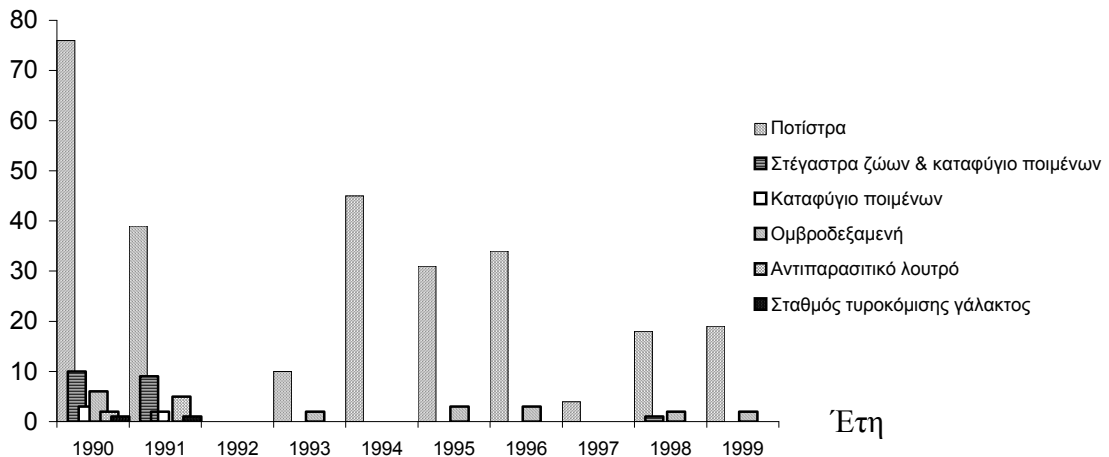
Στο σύνολο των έργων που πραγματοποιήθηκαν τη δεκαετία αυτή, βαρύτητα δόθηκε στην κατασκευή και βελτίωση δρόμων, στην κατασκευή ποτιστρών και γενικά, σε έργα μεταφοράς/αποταμίευσης νερού. Στην εικόνα 3 παρουσιάζονται αναλυτικά τα ειδικότερα έργα βοσκοτόπων.

Εικόνα 1. Δαπάνες σε Ευρώ της Δασικής Υπηρεσίας για έργα βοσκοτόπων τη δεκαετία 1980-1990.

Εικόνα 2. Δαπάνες σε Ευρώ της Δασικής Υπηρεσίας και της Διεύθυνσης Γεωργίας και Αλιείας για έργα βοσκοτόπων τη δεκαετία 1990-2000.

Εικόνα 3. Έργα βοσκοτόπων που πραγματοποιήθηκαν από τη Δασική Υπηρεσία και τη Διεύθυνση Γεωργίας και Αλιείας τη δεκαετία 1990-2000.

Τα έργα πραγματοποιήθηκαν υπό την επίβλεψη του Δασαρχείου Καρπενησίου, Διεύθυνση Δασών Ευρυτανίας και του Τμήματος Εγγείων Βελτιώσεων της Διεύθυνσης Γεωργίας και Αλιείας Ευρυτανίας. Το είδος των έργων και οι τοποθεσίες πραγματοποίησής τους έγιναν ύστερα από εισηγήσεις των επιμέρους Δήμων, ενώ χρηματοδοτήθηκαν στο μεγαλύτερο μέρος τους από την Ε.Ε. σύμφωνα με τους κανονισμούς για έργα βελτίωσης βοσκοτόπων 797/85/Ε.Ο.Κ., 2328/91/Ε.Ο.Κ., και 970/97/Ε.Ο.Κ. έτη 1990-1999 (Πηγή: Διεύθυνση Δασών Ευρυτανίας, Δασαρχείο Καρπενησίου και Διεύθυνση Γεωργίας και Αλιείας Ευρυτανίας).

Κύριο χαρακτηριστικό των εικόνων 2 και 3, που αφορούν τα έργα βοσκοτόπων για τη δεκαετία 1990-2000, είναι η έντονα πτωτική τους τάση. Επίσης, πολλά από τα έργα, που πραγματοποιήθηκαν δε λειτούργησαν, όπως για παράδειγμα το αντιπαρασιτικό λουτρό και οι σταθμοί τυροκόμισης γάλακτος λόγω έλλειψης προσωπικού. Αντίθετα, σε άλλες περιοχές υπήρχαν ανάγκες από έργα τα οποία δεν έγιναν και στις οποίες είναι πιθανό οι ίδιοι οι χρήστες των έργων θα μπορούσαν να τα λειτουργήσουν. Από τα παραπάνω γίνεται φανερό, ότι η εισήγηση της επιλογής των τοποθεσιών των έργων, αλλά και το είδος των έργων, δεν έγινε σωστά και ίσως μελλοντικά θα πρέπει να δίνεται προτεραιότητα στις προτάσεις και στις ανάγκες των ίδιων των κτηνοτρόφων.

Στα επόμενα του 1999 έως και σήμερα έτη, τα έργα βοσκοτόπων έγιναν αποκλειστικά από τους επιμέρους Δήμους και, όπως ήταν φυσικό, προτεραιότητα δόθηκε στη διάνοιξη/βελτίωση δρόμων. Η χρηματοδότηση αυτή κυμάνθηκε από μηδενική μέχρι και 88.041 Ευρώ ανά έτος, ανάλογα με τις υπάρχουσες ανάγκες, τις οποίες όμως δεν ήταν αρκετή για να καλύψει (Πηγή: Δήμοι Ευρυτανίας).

Κτηνοτροφικό κεφάλαιο

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα 2, υπήρξε μια αύξηση στον αριθμό των βοοειδών, ενώ αντίθετα μειώθηκε ο αριθμός των προβάτων και αιγών. Ένα από τα βασικότερα προβλήματα που υπάρχει στο νομό είναι η έλλειψη διαδοχής. Σύμφωνα με τον Τάσσο (1992), χωρίς τις επιδοτήσεις τις αιγοπροβατοτροφίας, σε καμία κτηνοτροφική εκμετάλλευση της Ευρυτανίας η αμοιβή της οικογενειακής εργασίας δεν ξεπερνά το ποσό της ετήσιας αμοιβής ανειδίκευτου βιομηχανικού εργάτη με 40 ώρες εβδομαδιαίας απασχόλησης. Τα γεγονότα αυτά σε συνδυασμό με τις δύσκολες συνθήκες που υπάρχουν

στις δυσπρόσιτες περιοχές του νομού, ίσως καθιστά πιο δελεαστική τη μετακίνηση των νέων στα μεγάλα αστικά κέντρα από την ασχολία στις οικογενειακές κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις. Αποτέλεσμα αυτού είναι και το γεγονός ότι δε γίνονται επενδύσεις σε εξοπλισμούς για εντατικές εκμεταλλεύσεις.

Πίνακας 2. Στοιχεία κτηνοτροφικού κεφαλαίου Ευρυτανίας για τα έτη 1991 και 2000 .

	Ε.Σ.Υ.Ε 1991	Ε.Σ.Υ.Ε. 2000	Εξ.απ. 2000
Βοοειδή	1.121	2.485	1.650
Πρόβατα	67.134	43.318	65.858
Αίγες	65.383	47.335	27.217
Χοίροι		270	1.783
Κυψέλες μελισσών		8.929	7.432
Πουλερικά		42.674	43.244

Από τον πίνακα 2 προκύπτει μια ιδιαίτερα μεγάλη διαφορά στα στοιχεία του κτηνοτροφικού κεφαλαίου που δηλώθηκε στην Εθνική Στατιστική Υπηρεσία (1995β και 2001) και αυτού που προκύπτει από τις επιδοτήσεις του προγράμματος των εξισωτικών αποζημιώσεων (Πηγή: Διεύθυνση Γεωργίας και Αλιείας). Η διαφορά αυτή είναι ενδεικτική του μεγάλου αριθμού μετακινούμενων κτηνοτρόφων από άλλους νομούς και οφείλεται στις μεγαλύτερες επιδοτήσεις που δίνονται στις ορεινές περιοχές σε σχέση με τις πεδινές.

Πίνακας 3. Στοιχεία γεωργικών εκμεταλλεύσεων (Ε.Σ.Υ.Ε. 1991 και 2001).

Γεωργική γη -καλλιέργειες	1991	2001	Διαφορά %
Αροτραίες καλ.	51.766	35.561	-31,3
Κηπευτική γη	3.208	2.207	-31,2
Δενδρώδεις καλ.	8.545	8.146	-4,6
Άμπελοι	327	499	52,6
Αγρανάπαυση	11.518	14.128	22,6
Σύνολο	75.364	59.149	-21,5

Όπως είναι αναμενόμενο, υπάρχει πτωτική τάση και στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις, άμεσο αποτέλεσμα της μετακίνησης πληθυσμού αλλά και της αλλαγής προσανατολισμού των νέων στην απασχόληση σε άλλους τομείς και κυρίως στον τουρισμό. Η μόνη θετική αλλαγή αφορά τα αμπέλια, τα οποία γενικά είναι οικογενειακή εκμετάλλευση και χρήση.

Συμπεράσματα

Από τα παραπάνω μπορούν να διατυπωθούν τα παρακάτω συμπεράσματα:

1. Υπάρχει δυνατότητα προσφοράς εργασίας σε νέους. Οι επιδοτήσεις μπορούν να συμπληρώσουν το χαμηλό εισόδημα από τις κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις. Επίσης, ο τουρισμός είναι μια απασχόληση, η οποία μπορεί να συνεισφέρει και να συμπληρώσει οικονομικά.
2. Ανεπαρκή έργα. Αν και έχουν γίνει αρκετά έργα, αυτά δεν είναι ικανά στο να καταστήσουν τις κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις βιώσιμες. Υπάρχουν περιοχές της Ευρυτανίας, στις οποίες δεν υπάρχει οδικό δίκτυο επιπλέον των υπολοίπων ελλείψεων όπως είναι η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη.
3. Έλλειψη πληροφόρησης. Το πρόβλημα δεν είναι σε πολλές περιπτώσεις η έλλειψη πληροφόρησης όσο και η άρνηση των ενδιαφερομένων να δεχτούν καινούργιες τεχνικές.

4. Μείωση του γεωργο-κτηνοτροφικού κεφαλαίου διαχρονικά. Όπως και στις προηγούμενες δεκαετίες, η μείωση συνεχίστηκε και στη δεκαετία 1991-2001.

Προτάσεις

Ίσως το πιο σημαντικό μέρος αυτής της εργασίας είναι οι προτάσεις οι οποίες ακολουθούν με την ευχή να πραγματοποιηθούν στο μεγαλύτερο μέρος τους. Όπως είναι φυσικό, για να γίνει οποιοδήποτε έργο σωστά θα πρέπει να προηγείται μια σωστή μελέτη. Είναι λοιπόν ιδιαίτερα αναγκαίο να γίνει πρωταρχικά μια γενικότερη μελέτη για την Ευρυτανία, η οποία θα αποτελέσει τη βάση της σωστής διαχείρισης των βοσκοτόπων.

- **Μελέτη και έλεγχος των εγχώριων φυλών και πληθυσμών.** Ανάλογη μελέτη έχει γίνει μόνο για τις αίγες της Σκοπέλου. Είναι σημαντικό, αντί να προταθεί η εισαγωγή βελτιωμένων φυλών, με υψηλές αποδόσεις να γίνουν γνωστές οι δυνατότητες των εγχώριων φυλών, οι οποίες υπερτερούν των άλλων στην καλύτερη προσαρμογή τους στο εδώ περιβάλλον. Ύστερα από τα γνωστά δυσάρεστα γεγονότα με τις ασθένειες των ζώων που οφείλονται κατά κανόνα στην αύξηση της ποσότητας και του κέρδους με αντίστοιχη μείωση της ποιότητας, υπάρχει αύξηση στη ζήτηση βιολογικών προϊόντων. Η Ευρυτανία σε σχέση με άλλες περιοχές της χώρας έχει όλες τις απαραίτητες προϋποθέσεις για τη δημιουργία βιολογικών μονάδων. Τα βιολογικά προϊόντα είναι πιο ακριβά από τα αντίστοιχα εντατικής καλλιέργειας προϊόντα. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την αυξημένη ζήτηση μπορεί να αποτελέσει μια επιπλέον πηγή εισοδήματος για τους κτηνοτρόφους, αρκεί να γίνει μια σωστή προώθηση των προϊόντων τους. Αυτό μπορεί να γίνει μόνο εάν οι ίδιοι ενωθούν σε συνεταιρισμούς και γενικά σε ομάδες.

- **Συμμετοχή των κτηνοτρόφων στη λήψη αποφάσεων/ προτάσεων που αφορούν τους βοσκότοπους.** Ίσως είναι τελικά πιο σημαντικό από τη γενικότερη υλοποίηση έργων, να πραγματοποιούνται μόνο αυτά που θα βελτιώσουν ουσιαστικά τις συνθήκες εργασίας και διαβίωσης των βοσκοτόπων. Κανείς άλλος πέραν των ίδιων των κτηνοτρόφων δεν είναι ικανός να απαντήσει στο ερώτημα: Τελικά, τι έργα χρειάζονται και που;

- **Πρόσληψη εξειδικευμένου προσωπικού.** Κοινή διαπίστωση όλων των μελετών που αφορούν την κτηνοτροφία της Ευρυτανίας είναι η έλλειψη προσωπικού. Μελέτες έχουν γίνει και μάλιστα είναι ιδιαίτερα αξιόλογες. Το πρόβλημα είναι η μη υλοποίησή τους κυρίως λόγω έλλειψης προσωπικού. Είναι λοιπόν ιδιαίτερα απαραίτητη η πρόσληψη προσωπικού όχι μόνο για την υλοποίηση των προγραμμάτων αλλά και για τον έλεγχο και τη μελλοντική λειτουργία τους.

- **Ενημέρωση/εκπαίδευση των νέων κτηνοτρόφων.** Όπως παρατηρήθηκε και στο παρελθόν, οι κτηνοτρόφοι δείχνουν μια απροθυμία να συνεργαστούν με τις υπηρεσίες και να αλλάξουν τον παραδοσιακό τρόπο άσκησης του επαγγέλματός τους. Θα πρέπει με κίνητρα και πράξεις να κινηθεί το ενδιαφέρον τους για καινούργιες πρακτικές.

- **Ουσιαστικά και σημαντικά κίνητρα με στόχο το ποιοτικό παρά το ποσοτικό προϊόν.** Όπως ήδη αναφέρθηκε, τα βιολογικά προϊόντα αποτελούν το μέλλον της παραγωγής. Η πολιτεία θα μπορούσε με επιδοτήσεις να κινήσει το ενδιαφέρον των κτηνοτρόφων για την παραγωγή βιολογικών προϊόντων, αντί να επιδοτεί απλά μεγάλη την παραγωγή αμφίβολης ποιότητας. Επίσης θα πρέπει η πολιτεία να βοηθήσει και να παροτρύνει τους νέους να μην εγκαταλείψουν ή και να έρθουν εδώ νέοι από άλλες περιοχές με ουσιαστικά κίνητρα όπως είναι οι φοροαπαλλαγές και άλλες δελεαστικές οικονομικές ενισχύσεις. Βέβαια, απαραίτητη προϋπόθεση και για αυτό είναι η ύπαρξη μηχανισμών ελέγχου, δηλαδή προσωπικού στις υπηρεσίες.

- **Έργα υποδομής.** Τελευταία πρόταση αν και ιδιαίτερα σημαντική είναι η δημιουργία έργων υποδομής. Σε πολλές περιοχές της Ευρυτανίας είναι γενικά δύσκολη η πρόσβαση ενώ, κατά τη διάρκεια του χειμώνα, είναι δυνατό να σταματήσει εντελώς η πρόσβαση.

Αυτό σε συνδυασμό με τις γενικότερες ελλείψεις σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και είδη πρώτης ανάγκης καθιστούν δύσκολη τη διαβίωση, ίσως και απαγορευτική για τους νέους.

Αναγνώριση βοήθειας

Τις θερμές μας ευχαριστίες θα θέλαμε να εκφράσουμε στους Θανάπουλο Ροίκο, Ιωάννου Σταυρούλα, Καρκάνη Ιωάννη, Κατή Ελένη, Κατσίνη Νικόλαο, Κοκοτίνη Γρηγόρη, Κρουστάλλη Κωνσταντίνο, Νταλή Λάμπρο, Παπαδήμο Κοσμά, Τσάμη Ζωή καθώς και σε όλους τους υπαλλήλους των Δήμων της Ευρυτανίας χωρίς τη βοήθεια των οποίων δε θα ήταν δυνατή η πραγματοποίηση αυτής της εργασίας.

Βιβλιογραφία

- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας (Ε.Σ.Υ.Ε.). 1994. Πραγματικός πληθυσμός της Ελλάδος κατά την απογραφή της 17^{ης} Μαρτίου 1991, κατά νομούς, επαρχίες, δήμους, κοινότητες και οικισμούς. Κυρώθηκε με την 24197/Γ' 3812/24-11-1993 Κοινή Απόφαση των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Εσωτερικών, Αθήνα, σελ. 80-82.
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας (Ε.Σ.Υ.Ε.). 1995α. Κατανομή της εκτάσεως της Ελλάδος κατά βασικές κατηγορίες χρήσης. Προαπογραφικά στοιχεία της Απογραφής Γεωργίας-Κτηνοτροφίας του έτους 1991. Εκδ. Ε.Σ.Υ.Ε., Αθήνα, σελ. 55-57.
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας (Ε.Σ.Υ.Ε.). 1995β. Γεωργική Στατιστική της Ελλάδος έτους 1991. Εκδ. Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος, Αθήνα.
- Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας (Ε.Σ.Υ.Ε.). 2001. Αποτελέσματα της βασικής έρευνας διάρθρωσης γεωργικών και κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων (Απογραφή Γεωργίας – Κτηνοτροφίας) 1999/2000. Προσωρινά αποτελέσματα. Εκδ. Ε.Σ.Υ.Ε., Αθήνα, σελ. 12.
- Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας. 2002. Αριθμός Φύλλου 715, 12-6-2002, τεύχος Β', απόφαση 6821/Γ5-908, σελ. 9247-9249.
- Παπαναστάσης, Β. και Σ. Κοσμάς. 1992. Λιβαδοκτηνοτροφική Ανάπτυξη περιοχής Αγράφων Ευρυτανίας. Πρακτικά του 4ου Πανελληνίου Δασολογικού Συνεδρίου με θέμα «Δασοπονία και Περιφερειακή Ανάπτυξη». Καρπενήσι, 7-9 Νοεμβρίου 1990, σελ. 72-86.
- Παπαναστάσης, Β. και Α. Γιαννακόπουλος. 1989. Μελέτη λιβαδοκτηνοτροφικής αναπτύξεως περιοχής Αγράφων Ευρυτανίας. Έκδοση Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδος, 381 σελ.
- Σκιαδάς Ε.Γ. 1994. Ιστορικό Διάγραμμα των Δήμων της Ελλάδος. 1833-1912: Σχηματισμός- σύσταση- εξέλιξη- πληθυσμός- εμβλήματα. Εκδ. ΜΙΚΡΟΣ ΡΩΜΗΟΣ Ε.Π.Ε. Αθήνα.
- Τάσος, Γ.Δ. 1992. Η κτηνοτροφική δραστηριότητα στον νομό Ευρυτανίας το 1991: Ασχόληση και οικονομικά αποτελέσματα. Έκδοση της Εταιρείας Αγροτικής Αναπτύξεως «Ευρυτανία Α.Ε.», 79 σελ.

Mountainous rangelands of the Prefecture of Eurytania

A. Pantera¹, G. Karageorgos², P. Loukas³ and J. Fakas⁴

¹ T.E.I. Lamias, Forestry Department, 361 00 Karpenissi, Greece

² Forest Service of Eurytania, 361 00 Karpenissi, Greece

³ Agricultural Service of Eurytania, 361 00 Karpenissi, Greece

⁴ Forest Service of Eurytania, 361 00 Karpenissi, Greece

Summary

Eurytania is a mountainous prefecture as 54% of its area has altitudes over 1000m. The total area of Eurytania is 186.940 Ha, 9.060 of which is agricultural land, 82.200 Ha forests and 76.000 Ha rangelands. Generally, Eurytania can be characterized as a livestock husbandry prefecture due to the physiography of the area and the existing rangelands. Livestock husbandry has a major economic interest as in many productive units it may improve to the low income of the farmers.

Key words: Eurytania, rangelands, problems, present condition.